

یادداشت

ضرورت تناسب بین افزایش امید به زندگی و سن بازنشستگی

حوزه‌های مختلف زندگی گروه‌های اجتماعی به‌ویژه در ارتباط با سن امید به زندگی و شرایط کار و اشتغال افراد، به‌گونه‌ای در دهه‌های اخیر دستخوش تغییر و تحول شده که ضرورت برقراری تناسب بین افزایش امید به زندگی و سن بازنشستگی را ایجاب می‌کند. یکی از موارد تحمیل هزینه‌های هنگفت به تأمین اجتماعی در دهه‌های اخیر، رشد انواع تعهدات بلندمدت و کوتاه‌مدت این سازمان در قبال جامعه تحت‌پوشش است؛ این مسئله با افزایش سن امید به زندگی و ثبات در حوزه قوانین و مقررات سن بازنشستگی ارتباط مستقیم دارد.

براساس داده‌های موجود، سن امید به زندگی در سال‌های ۱۳۵۴ تا ۱۳۵۵ به میزان ۵۶سال برآورد شده بود اما در حال حاضر این شاخص به ۷۶ سال افزایش یافته است. نکته اینجاست که با وجود تغییرات محسوس در حوزه امید به زندگی، همچنان قوانین و مقررات سال ۱۳۴۴ در حوزه سن بازنشستگی تأمین اجتماعی در حال اجراست و مطابق این مجموعه قوانین، برای سن بازنشستگی افراد تصمیم‌گیری می‌شود. به واسطه سن ۵۶ساله امید به زندگی در سال‌های اشاره شده، در قالب قوانین بازنشستگی آن دوره، فرد ۵۰ساله با ۳۰ سال سابقه بیمه‌ای در نهایت شش سال سابقه در یافت مستمری را در کارنامه ثبت می‌کند. امروز افراد با ۳۰ سال سابقه بیمه‌پردازی و سن ۵۰سال با وجود سن امید به زندگی ۷۶ سال، امکان دریافت مستمری حدود ۲۶سال برای مردان و ۳۰ سال برای زنان را خواهند داشت.

این موضوع نشان می‌دهد که میزان تعهدات سازمان تأمین اجتماعی به واسطه همین مسئله چند برابر شده است. در این وضعیت باید توانایی سازمان تأمین اجتماعی برای جبران این مهم در نظر گرفته شود. خروجی شرایط اشاره‌شده، بیانگر الزام در حوزه سن دریافت تعهدات یا به عبارتی سن بازنشستگی بیمه‌پردازان بیمه‌های اجتماعی به‌ویژه سازمان تأمین اجتماعی است.

موضوع مهم در این زمینه، ضرورت پرداختن جدی به تغییر سن بازنشستگی و کاهش فاصله بین سال‌های دریافت تعهدات و سن امید به زندگی در جامعه است. این مهم صرفاً در چارچوب برنامه هفتم توسعه، امکان تحقق ندارد. البته در شرایط بدتر، افراد با بیمه‌پردازی کمتر از ۳۰ سال نزد سازمان تأمین اجتماعی، مدت‌زمان بیشتری مستمری و خدمات بازنشستگی دریافت خواهند کرد. به‌عنوان نمونه افراد با ۲۰ سال سابقه بیمه‌پردازی و ۶۰سال سن تا زمان فوت از این سازمان مستمری دریافت می‌کنند.

بنابراین اجرایی شدن مصوبه مربوط به افزایش سن بازنشستگی در مسئله ایجاد تناسب بین سن امید به زندگی و دریافت تاه‌های خدمات مستمری بسیار مؤثر خواهد بود؛ زیرا زمان پرداخت تعهدات کاهش می‌یابد. با بهبود وضعیت سازمان تأمین اجتماعی در حوزه مذکور، اجرای تعهدات این نهاد در قبال بازنشستگان زودرس نخواهد بود و تأمین اجتماعی در این شرایط امکان پرداخت مستمری با استانداردهای بالاتری را خواهد داشت. اگرچه قرار است از سال ۱۴۰۵ سن بازنشستگی افزایش یابد اما به اعتقاد و باور ما بسیار دیر است. این مهم را تجربیات جهانی حوزه فعالیت بیمه‌های اجتماعی به ما یادآوری می‌کند. به نظر می‌رسد تصمیم‌سازی در حوزه افزایش سن بازنشستگی نیازمند حضور فعالانه شرکای اجتماعی بیمه‌گران اجتماعی است. اولویت‌های جامعه تحت‌پوشش صندوق‌های بیمه‌ای اهمیت این موضوع را نشان می‌دهد. با وجود این زمانی که مشارکت و مسئولیت‌های اجتماعی ذی‌نفعان سازمان‌های بیمه‌گر مورد کم‌توجهی قرار گیرد، احتمال تصمیمات غیرکارشناسی دودر از واقعیت وجود دارد.

اساساً اجرای همه برنامه‌ها در سازمان تأمین اجتماعی باید با تصمیم‌سازی شرکای اجتماعی باشد و دولت‌ها در این حوزه باید سیاست‌گذاری کلان را در دستور کار قرار دهند. همین‌طور افزایش سن بازنشستگی نیز باید منوط به حضور تصمیم‌ساز شرکای اجتماعی حوزه بیمه در اتخاذ تصمیمات این بخش باشد. مجموعاً اینکه تجربیات جهانی حوزه افزایش سن بازنشستگی، شرایط صندوق‌های بیمه‌ای کشور، حجم بالای پوشش بیمه‌ای تأمین اجتماعی و تعهدات بالای این سازمان در قبال مستمری‌بگیران و فاصله زیاد امید به زندگی و سال‌های دریافت خدمات مستمری، ترکیبی از دلایل را جهت انجام تغییرات سن بازنشستگی پیش‌روی صندوق‌های بیمه‌ای قرار داده است.

بیمه

فریدون نوری، رئیس شعبه ۸ تأمین اجتماعی تهران در گفت‌وگو با «آتی‌نو» با تأکید بر ارائه خدمات بهینه و به‌هنگام تأمین اجتماعی، گفت: «بزرگ‌ترین سازمان بیمه‌گر کشور باید ابتدا خدمات خود را طوری ارائه کند که تمایل مردم را به سمت این نهاد بیمه‌ای به دنبال داشته باشد؛ این مهم از طریق ارائه خدمات بهینه و به‌موقع به ذی‌نفعان امکان‌پذیر است.» او خدمات درمانی تأمین اجتماعی را دارای اهمیت و اولویت برشمرد و اضافه کرد: «موضوعاتی نظیر خدمات درمانی که برای مخاطبان دارای نتیجه‌آنی است باید بیشتر مورد توجه و تمرکز قرار گیرد.»

این کارشناس حوزه تأمین اجتماعی همچنین تشریح و توضیح در ارتباط با خدمات ارائه‌شده به ذی‌نفعان و شرکای اجتماعی را مورد تأکید قرار داد و افزود: «بیان برنامه‌های تأمین اجتماعی، تشریح خدمات این سازمان و نحوه و چگونگی هزینه‌کرد منابع تأمین اجتماعی ارتقای اعتماد عمومی، جلب نظر افراد بدون بیمه به سمت این سازمان و در نهایت، رشد بیمه‌شدگان این حوزه را به همراه خواهد داشت. این مهم در ارتباط با گروه‌های مختلف اجتماعی شاغل و غیرشاغل قابل استناد است.»

نوری در ادامه به ظرفیت‌میز خدمت شعب تأمین اجتماعی در ایجاد فرصت برای رشد بیمه‌شدگان اشاره کرد و توضیح داد: «برپایه میزهای خدمت در محلات، ادارات و در حوزه فعالیت گروه‌ها و اصناف مختلف نیز امکان تشویق مردم به استفاده از پوشش بیمه‌ای تأمین اجتماعی و توسعه بیمه‌ای را به‌ویژه در حوزه بیمه‌شدگان فراهم می‌کند.»

این کارشناس بیمه‌های اجتماعی همچنین مسئله اصلاح و بازنگری در حوزه قوانین و مقررات موجود را در جهت خلق و بستری‌های لازم برای توسعه و تعمیم بیمه‌های اجتماعی و گسترش چتر بیمه‌ای مطرح کرد و افزود: «از طریق بازنگری و اصلاح برخی قوانین و مقررات، امکان رشد بیمه‌شدگان اجباری تأمین اجتماعی و به‌تبع آن گسترش سطح پوشش بیمه‌ای در کشور امکان‌پذیر است.»

اعتمادسازی، لازمه توسعه بیمه‌ای

معرفی سازمان تأمین اجتماعی و خدمات قابل ارائه به بیمه‌شدگان، تشریح نقش این سازمان در امروز و فردای جامعه تحت‌پوشش، تأثیر پوشش بیمه‌ای در تأمین سرویس‌های موردنیاز و اهمیت و اولویت‌بندی بیمه در زندگی گروه‌های مختلف اجتماعی، موضوعاتی است که باید برای جذب افراد بدون بیمه در نظر گرفته شود. سر این قاعده، اعتماد افراد به تأمین اجتماعی ایجاد و بستری برای برقراری ارتباط دوسویه بیمه‌ای فراهم خواهد شد.

علی معماری، رئیس شعبه شصیران تأمین اجتماعی با تأکید بر اهمیت موضوع اعتمادسازی پوشش بیمه‌ای برای اقشار مختلف بدون بیمه، گفت: «در حوزه بیمه اجباری، کارفرمایان موظف به بیمه‌پردازی و استفاده از ظرفیت پوششی تأمین اجتماعی هستند اما در ارتباط با بیمه زنان خانه‌دار، دانشجویان و گروه‌های خویش‌فرما باید اعتمادسازی وجود داشته باشد.»

او همچنین اضافه کرد: «هرچایی که این اعتمادسازی دربراره استفاده از خدمات و آینده از بازنشستگی وجود دارد اقبال مردم به برقراری ارتباط بیمه‌ای و بهره‌مندی از مزایای پوششی تأمین اجتماعی بیشتر است و در غیر این‌صورت امکان از شخص و سازمان تأمین اجتماعی گرفته می‌شود.»

استفاده پنج میلیون بازنشسته از بیمه تکمیلی

با توجه به اینکه هرساله قرارداد جدید بیمه تکمیلی درمان بازنشستگان از اوایل آذرماه منعقد می‌شود، در سال جاری افزایش تعهدات این حوزه منظور شده است. محمد اسدی، رئیس کانون عالی بازنشستگان سازمان تأمین اجتماعی در این باره گفت: «افزایش تعهدات در قرارداد جدید بیمه تکمیلی درمان بازنشستگان تأمین اجتماعی و تحت‌پوشش قرار گرفتن خدمات جدید در این دوره پیش‌بینی شده است. قرارداد جدید از اول آذر آغاز و سقف تعهدات در جراحی‌های سنگین از ۸۵ به ۱۰۰ یا ۱۲۰ میلیون افزایش می‌یابد.» او ادامه داد: «در قرارداد قبلی که تا پایان آبان‌ماه ادامه دارد، هزینه باید در مدت ۲۰ روز سن از دریافت مدارک به بیمه‌شده پرداخت می‌شد اما به دلایل مختلف گاه تا سه ماه تأخیر داشت. با پرداخت اخیر سازمان تأمین اجتماعی به بیمه‌گذار، مطالبات درمان بازنشستگان تا پایان شهریور تسویه و هزینه‌های کمتر از یک میلیون تومان هم تا پایان مهرماه پرداخت شد. حجم قرارداد بیمه تکمیلی بازنشستگان تأمین اجتماعی ماهانه بیش از ۱۵۰۰ میلیارد تومان برآورد می‌شود.» طبق آخرین محاسبات، در حال حاضر حدود پنج میلیون بازنشسته و مستمری‌بگیر و افراد تبعی آنان از بیمه تکمیلی درمان تأمین اجتماعی استفاده می‌کنند که ماهانه ۱۵۲ هزار و ۵۰۰ تومان برای هر نفر می‌پردازند و سهم سازمان تأمین اجتماعی هم همین میزان به‌عنوان کمک درمان است.

کارشناسان در گفت‌وگو با آتی‌نو مطرح کردند

گسترش پوشش بیمه‌ای تأمین اجتماعی با چه رویکردی و از کدام مسیر ممکن می‌شود؟

سهیل علی میرسالاری، رئیس شعبه ۵ تأمین اجتماعی تهران و کارشناس حوزه بیمه‌های اجتماعی در ارتباط با امکان بهترین بهره‌برداری از ظرفیت‌های مربوط به توسعه بیمه‌ای در سازمان تأمین اجتماعی به «آتی‌نو» گفت: «نسبت به گذشته، در حال حاضر اقبال بیشتر گروه‌های مختلف مردمی نسبت به استفاده از مزایای پوشش بیمه‌ای در این سازمان دیده می‌شود. در این شرایط باید از ظرفیت‌های قانونی موجود استفاده کنیم.»

او اضافه کرد: «در کنار ظرفیت موجود مربوط به تعمیم بیمه‌های اجتماعی، باید بسترهای دیگری را به واسطه افزایش حداکثری تعداد بیمه‌شدگان ایجاد کنیم. به‌عنوان مثال نهادهای بالادستی باید ظرفیت قانونی عدم بهره‌گیری و اشتغال نیروی کار اتباع را در راستای جذب نیروی کار داخلی و الزام پوشش بیمه‌ای آنان مورد توجه قرار دهند. به این ترتیب هزینه‌های به‌کارگیری اتباع خارجی غیرمجاز باید برای کارفرمایان افزایش یابد. در این شرایط کارفرما مجبور به استفاده از ظرفیت‌های مجاز می‌شود.» این کارشناس بیمه‌های اجتماعی ادامه داد: «جامعه کارفرمایی باید با مخاطرات و تبعات بی‌توجهی به قوانین و مقررات حوزه بیمه روبه‌رو باشد. در این وضعیت کارفرما از اولین روز به‌کارگیری نیروی کار به انجام کارهای مربوط به پوشش بیمه‌ای افراد اقدام می‌کند. در این زمینه ظرفیت یا بستر اظهار و درخواست بازرسی و برقراری پوشش بیمه‌ای، برای نیروی کار به‌صورت تسهیل شده فراهم است.»

خدمات بهینه، ابزار تبلیغی رشد بیمه‌شدگان

موضوع کیفیت و چگونگی ارائه خدمات متفاوت بیمه‌ای، درمانی، بازنشستگی و انواع خدمات بلندمدت و کوتاه‌مدت سازمان تأمین اجتماعی به جمعیت چند ده میلیون نفری تحت‌پوشش، به دلیل ارتباط وسیع این نهاد با مخاطبان خود از درجه اهمیت بالایی برخوردار است.

سازمان تأمین اجتماعی با محوریت اجتماعی خود، باید ارتقای مداوم خدمات را در دستور کار داشته باشد. در این شرایط می‌توان خدمات ارائه‌شده تأمین اجتماعی به ذی‌نفعان تحت‌پوشش و میزان رضایتمندی آنان را ملاکی برای جذب بیمه‌شدگان جدید محسوب کرد.

همین‌طور به‌واسطه حضور گسترده نیروی کار غیرایرانی عمدتاً شاغل در حوزه‌های مختلف کسب‌وکار، تأمین اجتماعی می‌تواند ظرفیت اتباع شاغل دارای مجوزهای قانونی برای توسعه بیمه‌های اجتماعی را مورد نظر قرار دهد.

طرح‌های بیمه‌ای به فراخور شرایط افراد

سازمان تأمین اجتماعی در دوره‌های مختلف فعالیت خود، جهت رشد بیمه‌شدگان و استفاده از همه ظرفیت‌ها، تدوین طرح‌های بیمه‌ای با توجه به توانمندی‌های جغرافیایی، اشتغال، تولید و نیروی انسانی مناطق مختلف، گسترش فعالیت‌های مربوط به کارگاه‌های کشفی، برپایی میزهای خدمت در شعب و نهادهای دارای ظرفیت و بسیاری راهکارهای دیگر را تجربه کرده است. ارائه طرح‌های بیمه‌ای متفاوت متناسب با وضعیت اجتماعی، مالی و اشتغال گروه‌های هدف، انعطاف میزان حق بیمه قابل پرداخت و امکان انتخاب دریافت خدمات مختلف در تدوین و اجرای طرح‌های بیمه‌ای تأمین اجتماعی زمینه جذب بالای افراد شاغل و غیرشاغل را فراهم کرده است. طرح بیمه زنان خانه‌دار و دختران، بیمه دانشجویان و انواع طرح‌های بیمه‌ای حرف و مشاغل آزاد، بیمه‌های توافقی با گروه‌های مختلف اجتماعی و همچنین تنوع در بیمه‌های خاص بخشی از مجموعه اقدامات تأمین اجتماعی در توسعه چتر بیمه‌ای کشور محسوب می‌شوند.

انعطاف در مهیا کردن شرایط جذب بیمه‌شدگان جدید، توجه به وضعیت اجتماعی گروه‌های مردمی، رشد کمی و کیفی خدمات قابل ارائه به ذی‌نفعان و شرکای اجتماعی و مجموع اقدامات سازمان تأمین اجتماعی در اجرای طرح‌های بیمه‌ای، زمینه عمل به تکالیف قانونی در تعمیم بیمه‌های اجتماعی را رقم زده است.

ضرورت ایجاد ظرفیت جدید در توسعه بیمه‌ای

بسیاری از کارشناسان حوزه بیمه‌های اجتماعی ضمن تأکید بر استفاده از ظرفیت‌های قانونی و فنی و تخصصی موجود برای رشد چتر بیمه‌ای و جامعه تحت‌پوشش بیمه‌های اجتماعی، ایجاد یا خلق موقعیت و ظرفیت‌های جدید را در راستای افزایش جامعه آماری بیمه‌شدگان ضروری می‌دانند.

گزارش

اصل قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و ماده یک قانون تأمین اجتماعی، توسعه و تعمیم بیمه‌های اجتماعی را مهم‌ترین اولویت صندوق‌ها و سازمان‌های بیمه‌گر قرار داده است. به این واسطه مسئله اساسی حوزه بیمه‌های اجتماعی کشور این است که با توجه به وجود گروه‌های مختلف اجتماعی بدون پوشش بیمه‌ای، این تکلیف قانونی با چه رویکردی و با استفاده از چه ابزارهایی امکان تحقق دارد.

در کنار فعالیت تعدادی از صندوق‌ها و سازمان‌های بیمه‌گر اجتماعی کشور که مهم‌ترین آن‌ها را نهادهای بیمه‌ای وابسته به دولت تشکیل می‌دهند، سازمان تأمین اجتماعی از بدو تأسیس در حدود هفت دهه گذشته تا به امروز در قالب اصلی‌ترین نهاد بیمه‌گر فعالان و شاغلان حوزه کسب‌وکار و تولید، وظیفه گسترش چتر بیمه‌ای کشور را عهده‌دار بوده است.

این سازمان همواره با بهره‌مندی از ظرفیت قانون و تکیه بر ظرفیت امکان توسعه بیمه‌ای از طریق پوشش گروه‌های مختلف شاغل و غیرشاغل، مهم‌ترین نقش را در عمل به تکالیف قوانین بالادستی در حوزه گسترش بیمه‌های اجتماعی ایفا کرده است. به‌گونه‌ای که در حال حاضر بالغ بر ۴۷ میلیون نفر از گروه‌های اجتماعی به‌عنوان بیمه‌شدگان اصلی و تبعی، کارفرمایان و بازنشستگان و مستمری‌بگیران از مزایای پوششی تأمین اجتماعی بهره‌مندند. در شرایط امروز آمار رسمی و قابل اتکایی در ارتباط با افراد بدون پوشش بیمه‌ای وجود ندارد اما با توجه به سطح پوششی صندوق‌ها و سازمان‌های بیمه‌گر، جمعیتی بین ۶ تا ۹ میلیون نفر از گروه‌های شاغل عمدتاً غیررسمی و چندین میلیون نفر از افراد غیرشاغل بدون بیمه در کشور قابل برآورد است. سازمان تأمین اجتماعی با توجه به ظرفیت قانونی در تعمیم بیمه اجتماعی و بسترهای سخت‌افزاری و نرم‌افزاری موجود، امکان ایفای مهم‌ترین نقش در جذب این حجم بالای جمعیتی را دارد.

ظرفیت‌های اجتماعی رشد چتر بیمه‌ای

براساس داده‌های آماری در حال حاضر حدود ۷۳درصد جمعیت کشور از پوشش بیمه‌ای صندوق‌ها و سازمان‌های مختلف بیمه‌گر برخوردارند. با وجود آمار اشاره شده، موضوع مهم در حوزه بیمه‌های اجتماعی تحقق پوشش حداکثری گروه‌های مختلف مردمی مطابق تکالیف قانون اساسی است. برای دستیابی به این مهم، حتماً سازمان‌ها و صندوق‌های بزرگ بیمه‌گر باید از توان نهادهای مربوطه و بسترهای اجتماعی استفاده کنند. سازمان تأمین اجتماعی به واسطه سطح گسترده امکان برقراری بیمه‌های اجتماعی در بین گروه‌های مردمی، با استفاده از طرح‌های بیمه‌ای همه‌شمول می‌تواند در جذب افراد بدون بیمه نظیر شاغلان غیررسمی، افراد مختلف غیرشاغل نظیر زنان خانه‌دار، دختران و پسران دانشجو، افراد فعال در حوزه اشتغال خانگی و دیگر گروه‌های اجتماعی موفق باشد.

همچنین به‌دلیل فعالیت وسیع گروه‌های مختلف اجتماعی به‌ویژه جوانان در مشاغل حوزه الکترونیک یا فضای مجازی، سامان‌دهی و پوشش بیمه‌ای این افراد نیز می‌تواند یکی از اولویت‌های سازمان تأمین اجتماعی در گسترش چتر بیمه‌ای باشد.

جمعیت چهار میلیون و ۳۰۰ هزار نفری بازنشستگان تأمین اجتماعی با افراد تبعی حدود هشت میلیون نفر از افراد تحت پوشش

این سازمان را تشکیل می‌دهند. عمده تعهدات قانونی تأمین اجتماعی در قبال جامعه بازنشستگان و مستمری‌بگیران در چارچوب خدمات بیمه‌ای، حقوق مستمری و خدمات درمانی تعریف می‌شود. سرویس مربوط به بیمه تکمیلی درمان و تعهدات آن نیز به‌عنوان یکی از خدمات متنوع، توسط تأمین اجتماعی به بازنشستگان ارائه می‌شود. پرداخت بخش قابل‌توجهی از هزینه‌های درمانی مربوط به بیمه تکمیلی بازنشستگان، کاهش هزینه‌های مستمری‌بگیران تحت پوشش تأمین اجتماعی را به دنبال داشته است.

در سال‌های اخیر میزان تعهدات سازمان تأمین اجتماعی در قبال بازنشستگان و مستمری‌بگیران در بخش بیمه تکمیلی، روند افزایشی داشته تا این گروه‌ها بتوانند از بخشی از خدمات درمانی موردنیاز خود در شرایط حمایتی بهره‌مند شوند.

براساس داده‌های موجود، سهم سازمان تأمین اجتماعی از بیمه تکمیلی بازنشستگان از ۲۳ هزار تومان در دوره گذشته به ۱۵۲ هزار تومان در حال حاضر رسیده است. در سال ۱۴۰۱ نسبت به سال ۱۴۰۰ افزایش ۸۰درصدی تعهدات بیمه تکمیلی بازنشستگان و افزایش ۱۲۰ درصدی سهم پرداختی سازمان